

A. Casella (1932). Ideja o snazi muzike, povezana uz mit o Orfeju, inspirirala je umjetnike i za stvaranje drugih muzičkih formi: F. Liszta za simfonijsku pjesmu *Orpheus* (1854), I. Stravinskog za balet *Orpheus* (1948), J. Cocteaua za film s muzikom G. Aurica (1951) i dr.

Orfejeva lira zamjenjuje se u doba renesanse lirom da braccio, zatim i violinom, a kitara harfom, vihuelom, lutnjom i gitarom.

LIT.: O. Kern, *Orpheus*, Berlin 1920. — E. Norden, *Orpheus und Eurydike*, Berlin 1934. — C. Atkinson, *Orpheus with His Lute*, Bulletin of Hispanic Studies, 1949. — L. Cellier, *Le Romantisme et le mythe d'Orphée*, Cahiers de l'Association internationale des études françaises, 1958. — H. Ch. Wolff, *Orpheus als Operntheater*, Musica, 1961. — M. Wegner, E. Winternitz i H. Chr. Wolff, *Orpheus*, MGG, X, 1962.

ORFF, Carl, njemački kompozitor (München, 10. VII 1895 —). Još kao srednjoškolar objavio zbirke solo-pjesama i komponirao prvo opsežno djelo za zbor i orkestar. Završivši humanističku gimnaziju, studira muziku 1913—14 na *Akademie der Tonkunst* u Münchenu kod A. Beer-Walbrunna i H. Zilchera; u to vrijeme na njega znatno utječe Debussyjeva muzika, osobito opera *Pelléas et Mélisande*. God. 1915—17 dirigent je u kazalištu *Münchener Kammer-spiele*, a 1917—18 u Narodnom kazalištu u Mannheimu i u Dvorskom kazalištu u Darmstadtu; kao kompozitor kratko je vrijeme sljedbenik R. Straussa i H. Pfitznera te marljivo proučava A. Schönberga. Od 1919 živio u Münchenu i počeo se baviti pedagogijom. God. 1921—22 učenik je H. Kaminskog; intenzivno se bavi starom muzikom, osobito Monteverdijevom. U Münchenu je, zajedno sa svojom ženom Dorotheom Günther, 1924 osnovao školu za gimnastiku, muziku i ples (*Günther-Schule*). Iz Orffova pedagoškog rada na toj školi rodio se njegov *Schulwerk* (djelo za muzički odgoj djece). U suradnji s graditeljem instrumenata K. Maendlerom nastali su novi idiofoni instrumenti, glavni sastavni dio orkestra udaraljki što ga je stvorio O. Taj je orkestar odigrao presudnu ulogu u njegovoj metodi muzičkog odgoja i u njegovu stvaralaštvu. Poslije dugog traženja vlastitog izraza, O. istupa kao definitivno izgrađena ličnost 1937 izvedbom scenske kantate *Carmina Burana*, a zatim povlači sve što je dotle bio napisao. Orffove su kompozicije, kao i njegov *Schulwerk*, poslije Drugoga svjetskog rata naišle na golem uspjeh po čitavome svijetu. God. 1950—60 vodio je O. majstorsku klasu za kompoziciju na *Hochschule für Musik* u Münchenu. Njegovi su učenici W. Egk i H. Sutermeister.

O. je najbolji dio svog opusa posvetio kazalištu. Da bi se dokućila vrlo određena i originalna fizionomija tog umjetnika, nije dovoljno poznavati samo njegovu muziku. Njegova prava vrijednost leži u novom spajanju svih osnovnih scenskih elemenata: riječi, pokreta (glumačke geste i plesa) i muzike. O., umjetnik XX st., povezuje suvremeni izraz sa starim oblicima evropskog teatra. U njegovim scenskim djelima spajaju se karakteristike starogrčke tragedije i Terencijsve komedije, srednjovjekovnih misterija i interludija u obliku improviziranih lakrdija, barokne opere, scenskog oratorija i Shakespeareove drame. Za Orffovu je umjetnost riječ neobično važna u svim svojim dimenzijama; on se često služi izvornim tekstovima iz antičkih i srednjovjekovnih jezika: starogrčkim iz doba Sapfe i Euripida (*Trionfo di Afrodite*), klasičnim latinskim (*Catulli Carmina*), srednjovjekovnim latinskim, starofrancuskim i srednjovisokonjemačkim iz vagnantske poezije (*Carmina Burana*), dok svoje vlastite tekstove piše na bavorskom narječju. Sadržaje svojih djela O. najčešće uzima iz antike, bliske njegovoj humanističkoj kulturi (*Antigona*; *Oedipus*) i iz svijeta narodne priče i balade, s kojim ga povezuje bavarski zavičaj (*Der Mond*; *Die Bernauerin*). Orffova estetika dijametralno je oprečna principima kasnoromantičke lirske scene: umjesto psihološke drame, čiji je glavni protagonist bujan i slikovit simfonijski orkestar, njegov je teatar statičke, epske prirode. Muzika ne slika, nego elementarno, lapidarno, magički sudjeluje uz riječ i pokret. Ritam je najsnažniji pokretač Orffove muzike. Velik broj udaraljki nosioci su nezamjenjivo orffovskih ritmičkih napetosti. O. često oživljuje rane oblike muziciranja kao što su ostinato, recitacija, psalmodiranje, melizmi orijentalnog karaktera, organum, fauxbourdon.

S Orffovom umjetničkom produkcijom bitno je povezan i njegov *Schulwerk*. Na isti način kao u scenskom opusu, O. i ovdje

nanovo stvara praiskonsku sintezu pokreta, riječi i muzike, ovdje povezuje svijest o prošlosti s današnjim stremljenjima. Melodijsko-jezično nasljeđe se u toku nastave rekreira i aktualizira novim sredstvima, mnogo puta na način improvizacije (sudjelovanje posebnog instrumentarija prilagođenog dječjim mogućnostima; primitivni oblici višeglasja). Danas se u mnogim zemljama odvija muzička nastava djece prema Orffovu *Schulwerku*.

DJELA. ORKESTRALNA: simfonijska pjesma *Monna Vanna* (prema M. Maeterlincku); *Kleines Konzert* za čembalo i duhače (prema kompozicijama za lutnju iz XVI st.), 1927; *Tanzende Faune*, 1914; *Bayerische Musik* za mali orkestar, 1934. — Dva gudačka kvarteta. — **DRAMSKA**. Opere: *Gisei, das Opfer* (vlastiti tekst, prema starojapanskoj drami *Terakoya*), 1913; *Der Mond (ein kleines Welttheater)*, 1939; *Die Kluge (Die Geschichte von dem König und der klugen Frau)*, 1943; *Die Bernauerin (Ein bayrisches Stück; vlastiti tekst)*, 1947; tragedija *Antigona* (tekst F. Hölderlina prema Sofoklu), 1949; *Atsuti (Eine bayrische Komödie; vlastiti tekst)*, 1953; tragedija *Oedipus der Tyrann* (tekst F. Hölderlina prema Sofoklu), 1959; *Prometej* (na grčkom, prema Eshilu), 1968; *De temporum fine comedia (Spiel vom Ende der Zeiten)*, 1972. Balet *Der Feuerfarbene* 1925. Scenske kantate: *Carmina Burana (Cantiones profanae)*, 1937; *Catulli Carmina (Ludi scaenici)*, 1943; *Trionfo di Afrodite (Concerto scenico)*, 1953 (ova tri posljednja djela sabrana pod naslovom *Trionfi, tritico teatrale*, 1953). Prikazanja: *Comedia de Christi Resurrectione (Ein Osterspiel)*, 1956; *Ludus de nato Infante mirificus (Ein Weihnachtsspiel)*, 1960. Scenska muzika: *Leonce und Lena* (G. Büchner), 1918; *Ein Sommernachtstraum* (W. Shakespeare), 1952. — **VOKALNA**. Kantate: *Des Turmes Auferstehung* (tekst F. Werfel), 1920; 3 kantate na tekst F. Werfela, 1929 i 2 kantate na tekst B. Brechta, 1930. *Also sprach Zarathustra* za zbor, duhače, orgulje, 2 klavira i 2 harfe; pjesme za glas i orkestar na tekst R. Dehmela. Zborovi: *Catulli Carmina I* (sedam zborova), 1930; *Catulli Carmina II* (tri zborova), 1931; elegijska himna *Die Sänger der Vorwelt* (F. Schiller) uz instrumente, 1936; *Nanie und Dithyrambe* (F. Schiller) uz instrumente, 1956; *Concerto di voci: Sirmio*, 1930; *Laudes creaturarum*, 1954 i *Sunt lacrimae rerum*, 1956 i dr. Kompozicije na cantus firmus za glasove ili instrumente, 1929; solo-pjesme. — **INSTRUKTIVNA**: *Orff-Schulwerk* (sa G. Keetman i H. Bergesom), 5 sv. od 1930—35 (prerađeno izd., kao *Musik für Kinder*, sa G. Keetman, sv. 1—V, 1950—54; obj. na više jezika); nekoliko doprinosa za Jugendmusik: *Klavierübung, Geigenübung I i II* i dr. — **OBRADBE**. C. Monteverdi: *Orpheus (L'Orfeo, Favola in Musica)*, *Tanz der Spröden (Ballo delle Ingrate)* i *Klage der Ariadne (Lamento d'Arianna)* — prva redakcija svih triju obradba 1925, posljednja 1940 (ove su obradbe izašle pod zajedničkim naslovom *Lamenti, tritico teatrale*, 1958); W. Byrd, *Entrata za orkestar u 5 grupa i orgulje*, 1928—41.

LIT.: W. Keller, *Carl Orffs Antigona, Versuch einer Einführung*, Mainz 1950. — W. Riezler, *Neue Horizonte, Bemerkungen zu Carl Orffs Antigona, Gestalt und Gedanke, Jahrbuch der Bayerischen Akademie der schönen Künste, München 1951*. — H. Rutz, *Carl Orff und sein Schulwerk, Rhythmisch-melodisches Spiel, Vorstufe der Persönlichkeitsbildung, Österreichische Musikzeitschrift, 1951*. — W. Keller i F. Reusch, *Einführung in Musik für Kinder und Grundlagen und Ziele des Orff-Schulwerks*, Mainz 1954. — A. Liess, *Carl Orff — Idee und Werk, Zürich 1955*. — Carl Orff — ein Bericht in Wort und Bild, s. doprinosa K. H. Ruppela, G. R. Sellnera i W. Thomasa, Mainz 1955 (II izd. 1960; engl. prijevod Mainz 1960). — W. Wagner i W. E. Schäfer, *Carl Orff zum 60. Geburtstag, Bayreuther Festspiele, 1955*. — W. Thomas, *Wortmagie und Klangmagie, Musik im Unterricht, 1955*. — Isti, *Erklingende Sprache (Interpretationsversuch nach dem Schulwerk von Carl Orff)*, Der Deutsch-Unterricht, Stuttgart 1956. — I. Kiekeri, *Die musikalische Form in den Werken Carl Orffs (disertacija)*, Regensburg 1957. — E. Doflein, *Über Carl Orff und seine Bernauerin*, SMZ, 1958. — W. Schadewaldt, *Carl Orff-Trionfi, zur Idee des Werkes, Die Hölderlinsche Antigona des Sophokles von Carl Orff, Das Werk Carl Orffs und sein neues Osterspiel, Zur Uraufführung des Oedipus der Tyrann nach Hölderlin von Carl Orff, Hellas und Hesperien, Zürich 1960*. — E. Laaff, *Carl Orff*, MGG, X, 1962. — A. Liess, *I Trionfi di Carl Orff*, RAM, 1962. — Isti, *Carl Orff und das Dämonische, Mannheim-Viernheim, 1965*. — H. W. Schmidt, *Carl Orff, sein Leben und sein Werk*, Köln 1971.

ORFFOV INSTRUMENTARIJ. Kompozitor i pedagog Carl Orff napisao je jedinstveno muzičko-pedagoško djelo *Musik für Kinder* u kojemu putem pjevanje i sviranje dječje i narodne pjesme, kroz pentatoniku, stare načine te dur i mol tonaliteta razvija u

C. ORFF. Scenska kantata *Carmina Burana*, 1937